

образца творческого поведения; создание условий для подражания творческому поведению и планированию проявлений агрессивного и деструктивного поведения; отсутствие социального подавления творческого поведения.

Аналогично рассуждали и Дж.Вулвилл и Р.Лоу, развитие творческого мышления они не сводили к накоплению опыта, а представляли как структурное изменение операционного состава.

Развитие, в рамках теории Ж. Пиаже, трактуется как возникновение уравновешенной структуры или уравновешивание (возникновение когнитивного конфликта). Творческое мышление развивается благодаря процессам, подобным «уравновешиванию» и запускаемым при возникновении когнитивного конфликта.

Таким образом, существуют два направления развития креативного и творческого мышления: влияние условий воспитания и повседневной жизни, проведение развивающего эксперимента.

Следовательно, развитие названных видов мышления совершается в процессе обучения и воспитания, они формируются в процессе взаимодействия с миром, посредством освоения в процессе обучения содержания материальной и духовной культуры, искусства, поэтому мы можем смело утверждать о возможности специального, целенаправленного формирования творческого и креативного мышления обучающихся с первых лет обучения.

В наши дни в США, Англии, Франции в связи с НТР интенсивно ведутся исследования проблем креативности – творческих свойств личности и самого процесса творчества, а также рассматриваются такие методы развития творческих способностей, как метод «мозгового штурма», синектики, деловые игры и др.

Период обучений в начальной школе является наиболее благоприятным для развития креативного и творческого мышления. Младшие школьники в этом возрасте активно участвуют в различных видах учебной, художественной деятельности, так например: участвуют в театрализованных концертах, соревнуются в конкурсах, выставках и викторинах, принимают участие в предметных олимпиадах, поют в хоре, выступают на сцене [5, с.246].

Таким образом, педагоги должны продуктивно использовать этот период жизни младших школьников, так как развитие креативного мышления и творческого воображения, типичное для данного школьного возраста, по мере их взросления постепенно снижается. Это означает, что вместе с уменьшением способности фантазировать «обедняется» личность, гаснет интерес к искусству и науке. Можно ли научить младших школьников креативно мыслить и развить у них способности к творческой деятельности, до сих пор окончательно не решено. Некоторые ученые утверждают, что креативные способности человека врожденные, и если у человека их нет, то научить его этому невозможно. Исследования других ученых показывают, что можно научить всех креативно мыслить, особенно если эта работа начата в младшем возрасте.

Литература:

1. Концепция развития образования Республики Казахстан на 2022 – 2026 годы. Постановление Правительства РК от 24 ноября 2022 года № 941.
2. Шубинский В.С. Педагогика творчества учащихся. – М.: Просвещение, 1989. – 300 с.
3. Выготский Л.С. Проблема обучения и умственного развития в школьном возрасте // Хрестоматия по психологии. – 1999. – 213 с.
4. Березина В.Г., Викентьев И.Л., Модестов С.Ю. Детство творческой личности. - СПб.: Издательство Буковского, 2004. – 219 с.
5. Занков Л.В. О начальном обучении. - М.: Наука. - 2009. – 546 с.
6. Гилфорд Дж. Guilford, Y.P. The nature of human intelligence. - N.Y.-Mc.: Graw Hill, 1967.
7. Торренс Е.П. Guiding creative talent. – Englewood Cliffs, W. J. Prentice-Hall, 1962.

Тлеуберлинова Э.Б., Мухаметжанова А.О.
Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ЖАЛПЫАДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ТӘРБИЕЛЕУДЕГІ РӨЛІ

Аннотация. Бұл мақалада ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар және олардың бастауыш сынып оқушыларын тәрбиелеу мәселесі қарастырылған. Мақалада ұлттық және

жалпыадамзаттық құндылықтарды жаңғырту бойынша мектеп пен отбасының бірлескен педагогикалық қызметі ерекше орын алады. Осыған байланысты ол тәрбие процесіне ұлттық сипат береді, тәрбие процесінің өнімділігін қамтамасыз етеді, ата-аналарды ата-бабалардың жерге, адамға, отанға, отбасына, еңбекке, әлемге, өнерге деген көзқарасымен таныстырады және оларды жалпыадамзаттық құндылықтармен жақындастырады.

Кілт сөздер: ұлттық құндылық, жалпыадамзаттық құндылық.

Бастауыш мектеп жасындағы балаларды дамыту мәселелері ұлттық даму стратегиясымен тығыз байланысты және мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып табылады. Бастауыш білім беру әр бала үшін де, елдің болашақ әл-ауқаты үшін де өте маңызды. Олар үздіксіз білім беру жүйесінің бірінші деңгейі ретінде әрекет етеді және баланың жеке басының қалыптасуы мен дамуы үшін барлық қажетті жағдайларды жасауға арналған.

Балалардың бойында ұлттық құндылықтарды қалыптастырудың маңызы құнды екені сөзсіз. Балаларды тәрбиелеу ұлттық құндылықтарды ескере отырып, жүзеге асырылуға тиіс. Зиялы қауым өкілдері мен мұғалімдер жастар арасында түсіндіру жұмыстарын жүргізіп, базалық ұлттық құндылықтардың бірі болып табылатын отбасы құндылықтарын дәріптеуге тиіс. Әрбір отбасын сақтау – Отанымыздың орнықтылығының кепілі. Бұл мемлекет үшін, дәстүрлерді, ұлттық құндылықтарды және ұрпақтар сабақтастығын сақтау үшін өте маңызды [1, б.3].

Бүгінгі таңда адамдар адамгершілік нормаларынан, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтардан алыстап барады. Әлеуметтанушылардың пікірінше, балалардың қазіргі ұрпағы өткеннен физикалық және әлеуметтік жағынан ерекшеленеді. Оқушылардың денсаулығына байланысты проблемалар көп, олардың көпшілігі ақыл-ой дамуында артта қалады, қоғамдық қызметке немқұрайлы қарайды, көбінесе олар иеліктен айырылады.

Ұлттық және Жалпыадамзаттық құндылықтар руханиятты, бостандықты, қоғамның барлық мүшелері арасындағы теңдікті дамытуға бағытталған. Көбінесе мәдениет пен өнер пәндері жалпыадамзаттық құндылықтар болып табылады. Оларға парыз сезімі, әділеттілік, адалдық және сол сияқтылар жатады.

Ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды тәрбиелеу дәстүрі адамзат мәдениетінің бастауынан бастау алады. Қазір тұлғаға бағытталған білім беру теориясы дамыды.

Ол адамдар арасында жақсылық, әділеттілік, махаббат және т.б. заңдарымен өмір сүре алатын адамды тәрбиелеуге бағытталған – яғни жалпыадамзаттық құндылықтар ұғымына кіретін барлық нәрсе. Бұл адам туралы, оның жеке басының қалыптасуы туралы болғандықтан, оқыту, дамыту және тәрбиелеудің басым арақатынасы туралы мәселе туындайды. Біз оқыту мен тәрбиелеу туралы бұрын айтқан болатынбыз, бүгінде бастысы-оқыту мен дамыту [2, б.19].

Жалпыадамзаттық құндылықтар - бұл заттардың, құбылыстардың әлемдік қоғам үшін құндылығы. Оларға әлеуметтік-саяси және моральдық принциптер, жалпыадамзаттық мұраттар, оларға қол жеткізудің мақсаттары мен негізгі құралдары, табиғи құндылықтар жатады. Адамзаттың ұлттық, діни, саяси бейімділіктерден азат ортақ мүдделерін білдіреді.

Ұлттық тәрбие беру мәселесі бойынша көлемді жүргізілген зерттеулердің ішінде жеке тұлғаның ұлттық тәрбиесінің ғылыми-педагогикалық негіздерін зерттеген К.А. Оразбекованың және болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге дайындаудың теориясы мен практикасын ғылыми жүйеге ендірген.

Қазір ғылымда жалпыадамзаттық құндылықтарға үлкен мән беріледі. Ф. Стродбек пен Ф. Клахон жалпыадамзаттық құндылық бағдарларын күрделі, топтастырылған принциптер ретінде анықтады, олар жалпыадамзаттық мәселелерді шешу барысында адамның ойлауы мен іс-әрекетінің әртүрлі мотивтеріне үйлесімділік пен бағыт береді. Олардың ұстанымы мәдениетке, ұлтқа, дінге, саяси қалауларға қарамастан, бүкіл адамзат бірдей жалпы адами мәселелерді шешуге шақырылғанына негізделген [3, б.46].

Бастауыш сынып мұғалімінің басты міндеті - балаларға мейірімділік, жанашырлық, еңбекқорлық, өзіне және өз іс-әрекетіне жауапкершілікті тәрбиелеу. Бұл мақсатқа тек баланың санасына әсер ету арқылы қол жеткізу мүмкін емес. Баланың жанына, терең сезімдеріне әсер ету керек. Баланың өзі бұл қажет екенін түсінуі де маңызды.

Қоғамда туылған адам қоғамды дамыту және оның өркендеуі, әл-ауқаты үшін жұмыс істеуі керек. Ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар ұлтына, нәсіліне, тіршілік ету ортасына және діни қалауына байланысты емес, олар уақыт өте келе өзгермейді.

Барлық құндылықтар бір-бірімен ажырамас, өзара байланысты, өзара тәуелді және адам мен оның мәдениетінің руханиятының біртұтас негізін құрайды. Жалпыадамзаттық құндылықтарды

оқыту тек теориялық білімді жинақтау ғана емес-оның мәні іс-әрекетте, адамның сенімдері мен мінез-құлқын өзгертуде.

Бастауыш сыныпта оқушыларын тәрбиелеу негізінен отбасы мен білім беру мекемелерімен айналысады. Бала үшін екеуінің де рөлі өте үлкен, егер сіз кез-келген сілтемені тәрбиеден алып тастасаңыз, онда бұл қайғылы салдарға әкеледі. Мектеп - дамиды, балаға білім береді, шындықты іздеуге көмектеседі, шығармашылыққа үйретеді. Тәрбиедегі отбасы мен мектеп бір-бірін толықтыруы керек. Олар бірге балаға жауапкершілік, әділеттілік, парыз сезімі, патриотизм сияқты жалпыадамзаттық құндылықтар туралы білім беруі керек [4, б.25].

Әр бала әлемді өзінше қабылдайды, айналасындағылардың бәрін өз көзімен көреді және мұғалім мұны ескеруі керек. Өкінішке орай, қазір жалпыадамзаттық құндылықтар біздің оқушылардың мінез-құлқының мотиві деп айту мүмкін емес. Бастауыш сынып мұғалімінің келесі міндеті – ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтардың адамгершілік ұстанымдарына негізделген баланың жеке басын дамыту үшін рухани-интеллектуалдық өріс құру. Жұмыс барысында жалпыадамзаттық құндылықтар мен тренингтерге арналған сынып сағаттарын өткізу қажет. Бастауыш сынып мұғалімінің практикалық міндеттері тек білім, дағдылар мен дағдыларды беру арқылы ғана емес, сонымен бірге оқушылардың барлық маңызды күштерін ашу және дамыту арқылы, оқушыларға өзіндік бірегейлік санасын ұсынуда, оларды өзін-өзі тәрбиелеуді дамытуға ынталандыруда анықталады.

Егер бала жеткілікті тәрбиеленбесе, құрдастарымен қарым-қатынас жасай алмаса, қорқады, эмоционалды агрессияны дамытады, ол өз іс-әрекетін бақылауды жоғалтуы мүмкін. Бұл жағдайда мұғалім баламен әңгіме жүргізіп, оның ішкі әлемін біліп, баланы сұлулыққа, мейірімділікке, жанашырлыққа тәрбиелеп, өнермен таныстыруы керек.

Мектеп оқушысы эмпатия атмосферасына, өнердегі, мәдениеттегі, әдебиеттегі жақсылық пен жамандықты эмоционалды бағалауға енеді.

Туған өлкенің мәдениеті мен өнері оқушылар арасында руханиятты тәрбиелеудің тиімді құралдарының бірі болып табылады. Бұл балаларды адамгершілік құндылықтардың – махаббат, жақсылық, сұлулық, шындық, әділеттіліктің бастауларына жетелейді.

Адамгершілік, құндылық бағдарлары сияқты, адамның бүкіл өмірінде дамиды. Алайда, құндылық бағдарларын қалыптастырудың ең сезімтал кезеңі-бұл бастауыш мектеп жасы. Бұл жаста олардың түпкілікті дамуы туралы айту мүмкін емес, алайда осы кезеңде айналадағы әлемді және өзін танудың интеллектуалды тетіктері орнатыла бастайды.

Бастауыш сынып оқушылары қиын жағдайға тап болады, өйткені олардың өмірлік ұстанымы мен дүниетанымының қалыптасуы өткен құндылықтар қабылданбаған жағдайда жүзеге асырылады, ал адамзат келгісі келетін жаңалары әлі толық анық емес.

Бүгінгі жағдайда мұғалімге баланы құндылықтар жүйесіне енгізу және енгізу әсіресе қиын. Мұғалім полярлық қарама-қарсы идеялардың құндылық шиеленісі өрісінде болады: материалдық және рухани, байлық пен кедейлік, жақсылық пен зұлымдық және т.б. [5, б.17].

Осылайша, мектеп пен отбасының міндеті-баланың бойында ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды қалыптастыруға көмектесу, содан кейін болашақта ол басқа адамдар мен оқиғаларға төзімдірек болады.

Қоғам өзінің дамуының көптеген ғасырларында тәрбие жұмысында бағдар бола алатын көптеген құндылықтарды жинақтады.

Тәрбиенің заманауи тұжырымдамалары оқушының субъективтілігін, оның сана-сезімін, жауапкершілігін, белсенділігін педагогикалық қолдау идеяларына негізделген.

Қазіргі білім беру проблемаларын талдау педагогикалық мақсат қою процесінде психикалық құндылықтарды құру ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды біріктіруге мүмкіндік беретіндігін көрсетеді.

Қазіргі уақытта педагогикада әлеуметтік даму факторы ретінде мәдениетке ерекше назар аударылды. Көптеген ғалымдар белгілі бір халықтың немесе белгілі бір аймақтың рухани және әлеуметтік-мәдени белгілері бүкіл қоғамның дамуына үлкен әсер етеді деген қорытындыға келеді.

Қорытындылай келе, мектеп пен отбасының бірлескен педагогикалық жұмысының барлық формалары оның өнімділігін қамтамасыз ететін тәрбиелік сипат бере отырып, жалпыадамзаттық құндылықтарды жандандыру процесін жандандыруы керек деген қорытындыға келу керек. Әлемдік тәжірибені ескере отырып, жалпыадамзаттық құндылықтардың маңызы зор деп айтуға болады, олар барлық мәдениеттер мен дәуірлердің сөзсіз стандарты болып табылады. Ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды бұзу қоғамға қарсы қылмыс ретінде қарастырылады. Оларсыз адам бола алмайды және адамзаттың қалыпты өмірі мүмкін емес.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2022 – 2026 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2022 жылғы 24 қарашадағы № 941 қаулысы. <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2200000941>.

2. С. Пірәлиев, «Ұлттық тәрбие және жаһандану» «Егемен Қазақстан» газеті К.С.Ныязбекова «Ұлттық тәрбие», 2013, №4, Б. 19-22.

3. Мен – Адаммын, жеке тұлғаның рухани- адамгершілігін дамыту сабақтарын ұйымдастыруға арналған әдістемелік құрал, Игенбаева. Б. Қ. Алматы – 2000.

4. Табылдиев Ә. Қазақ этнопедагогикасы. Алматы, 2001.

5. Бөлеев Қ. Болашақ мұғалімдерді оқушыларға ұлттық тәрбие беруге кәсіби дайындау: теориясы және практикасы. – Алматы: Нұрлы Әлем, 2004. - 304 б.

Тогайбаева А.К.

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе қ.

Мухаметжанова А.О

Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды университеті

Темиржанова Р.К.

«Ахмет Байтұрсынов атындағы №26 негізгі орта мектебі» КММ, Қарқаралы ауданы.

Ақтерек ауылы

МАТЕМАТИКАЛЫҚ САЯХАТТАР БАСТАУЫШ МЕКТЕПТЕ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ

Аннотация. Мақала оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру өзекті мәселесіне арналған. Авторлар бұл мәселені оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту мақсатында математикалық саяхатты бір құралы ретінде көрсетеді. Математикалық саяхат барысында қандай тапсырмаларды беру және қандай мақсатты көздейтінін, онымен оқушылардың математикалық сауаттылығын қалыптастыру мүмкіндіктерін көрсетеді.

Кілт сөздер: функционалды сауаттылық, математикалық сауаттылық, саяхат.

Бастауыш математикалық білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың басым бағыттары бастауыш жалпы білім беретін мемлекеттік білім беру стандартында, математикадан үлгі бағдарламасында, Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында көрсетілген. Олардың талдауы сабақтың оқушыларға отбасына, қоғамға, мемлекетке, яғни білім беру процесінің барлық қатысушыларына математика бойынша саяхаттың қажеттілігін көрсетеді.

Бастауыш мектептің оқу тәрбие процесін реттейтін барлық құжаттардың ішінде оқыту сипатталған, оны ұйымдастыру үшін оқушылардың күнделікті өмірде білімді қолдану тәжірибесін алуға және өмір бойы білім алу қажеттілігін қалыптастыруға жағдай жасау қажет. Саяхат сабағы осы талаптарға толық жауап береді.

Бастауыш сынып мұғалімдері педагогикалық негізделген және білім берудің жоғары сапасын қамтамасыз ететін оқыту мен тәрбиелеудің нысандарын, әдістерін қолдануға міндетті, бұл да олардың жауапкершілігі болып табылады.

Білім берудің негізгі мақсаты, әмбебап оқу әрекеттерін, таным мен әлемді игеру негізінде білім алушының жеке басын дамыту болып табылады. Математикалық саяхат-сабақтары білім алушылардың қоршаған әлемнің математикалық қырларын игеруіне айқын мүмкіндік береді.

Математика бойынша саяхат-сабақтары денсаулықты нығайту үшін жағдай жасай отырып, осы мәселелерді тиімді шешуге мүмкіндік береді. Балалар таза ауада, табиғи жарықта, қозғалыста практикалық дағдыларды алады.

Сонымен қатар, реттеуші дағдылар (өз қызметін ұйымдастыра білу, мақсат қою, іс-қимыл жоспарын құру, өзін-өзі бақылау және өзін-өзі бағалау), коммуникативті дағдылар (оқу процесінде мұғаліммен және құрдастарымен өзара әрекеттесу) дамиды.

Тақырыптық саяхаттарда балалар өздерінің кішкентай Отандарын жақсы көруді, түсінуді, сүюді үйренеді, демек, мемлекеттік білім беру жүйесінде сипатталған жеке нәтижелерге қол жеткізеді. Математика бойынша білім беру бағдарламасын игерудің пәндік нәтижелеріне қойылатын талаптарда мұндай бірінші нәтиже математика бойынша саяхат сабақтарын өткізудің пайдасы айтылады: Қоршаған заттарды, процестерді, құбылыстарды сипаттау және түсіндіру, сондай-ақ